

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1067029/2

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא – אב"ד, הרב אברהם מייזלס, הרב אריה אוריאל

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אברהם שלג)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ – במינוי מטעם הלשכה לסיוע משפטי – עו"ד חן גינסברג)

הנידון: מזונות ילדים – סמכות בית הדין, חיוב הלשכה לסיוע משפטי בהוצאות משפט

החלטה

בפנינו בקשה למתן החלטה בנושא סמכות בית הדין לדון במזונות הקטינה ילידת ו' בכסלו תשע"ו (18.11.2015), שהאב (התובע) כרך בתביעת הגירושין.

רקע

תביעת הגירושין הכרוכה הוגשה לבית הדין בתאריך כ"ד בשבט תשע"ו (3.2.2016); במועד מאוחר יותר (התאריך אינו ידוע) הגישה האם תביעה לבית המשפט לפסיקת מזונות הקטינה.

התובע הגיש בקשה לבית המשפט לדחיית תביעת האם (למזונות הקטינה) על הסף, היות שהוא כבר הקדים לבית הדין תביעת גירושין כנה וכרוכה עם מזונות הקטינה.

בתאריך י"ג באייר תשע"ו (21.5.2016) קבע בית המשפט "שעל המבקש להודיע תוך שלושה ימים, האם ניתנה החלטה על ידי בית הדין הרבני בסוגיית הסמכות [...] כפי שקבע בית הדין בשורה 131 בפרוטוקול מיום 10.4.2016"

עד כאן הרקע להחלטה.

טענות הסמכות

א. בית הדין קיים דיון בתביעת הגירושין של הבעל בתאריך כ"ז באדר ב' תשע"ו (6.4.2016) במסגרת הדיון עלתה סוגיית סמכות בית הדין בעניין מזונות הקטינה.

בא כוח הנתבעת העלה שני טעמים לחוסר סמכות בית הדין לדון בעניין מזונות הקטינה:

א. מאחר שהקטינה אינה רשומה בתעודת הזהות של האב.

ב. האם לא נותנת הסכמתה לסמכות בית הדין לדון במזונות הקטינה.

באשר לנימוק הראשון: בית הדין דחה טענה זו על הסף, ואין צורך להאריך בסיבת הדחייה, שהרי ברור שדבר זה הוא רק עניין טכני הנובע מהזנחה של האב את הרישום של בתו בתעודת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הזהות, וודאי שהדבר אינו מפקיע את אפוטרופסות האב על בתו. וכידוע "אין ברישום כשלעצמו כדי ליצור או לשנות סטטוס" (בג"ץ 3045/05 יוסי בן-ארי נ' מנהל מנהל האוכלוסין 2006).

באשר לנימוק השני: בית הדין ביקש בדיון הסבר מבא כוח האישה לחוסר הסכמתה של מרשתו (הנתבעת) לסמכות בית הדין, וכפי שמצוטט בפרוטוקול הדיון:

"בית הדין: האם אתה חושב שלא ייעשה צדק בבית הדין?

בא כוח האישה: אני מייצג מטעם הסיוע המשפטי.

בית הדין: זה הנימוק האמתי."

מדיניות הלשכה לסיוע משפטי

ב. תשובתו של בא כוח הנתבעת מטעם הסיוע המשפטי מבטאת מדיניות שלא רק שהיא מבזה את בית הדין, אלא היא לא מוסיפה כבוד לאף גורם משפטי ושיפוטי, וחייבים להפסיק אותה.

זו מדיניות מוכרת של הסיוע המשפטי שמכוון את המייצגים מטעמו למנוע מהצדדים התדיינות בבית הדין הרבני בנושאים שאינם בסמכות שיפוטו הבלעדית של בית הדין ולעשות הכול כדי שנושאים אלו יידונו בבית המשפט.

יואלו האחראים במערכת הסיוע המשפטי לתת הסבר להכוונתם: האם בתי הדין הרבניים הם חלילה ערכאה פיראטית? ! האין בתי הדין ערכאה משפטית מוסמכת מכוח חוקי המדינה? !

ובאותה מידה: האם הסיוע המשפטי אינו גוף מטעם המדינה אשר קיומו קבוע מכוח חוקי המדינה? ! האם רשאי גוף זה לקבוע עמדה עקרונית נגד סמכויות בתי הדין הרבניים?

מדיניות זו של הסיוע המשפטי – שנתקלנו בה לא פעם – פוגעת גם בצדדים עצמם, היות שגם אם בית הדין קובע שאין לו סמכות, התוצאה היא שהצדדים מכרכרים בין הערכאות המשפטיות, מאחר שהתביעות מתפצלות בין הרשויות, ופעמים רבות נגרמים מכך קשיים ביישום ההחלטות השיפוטיות שבין הערכאות, היות שבחלק מההחלטות נוצר חיכוך בין ההחלטות, והמפסיד הגדול ממצב זה הם הצדדים עצמם ובעיקר הילדים.

נזקי התנהלות זו והבסיס להשתת הוצאות משפט בגינן על הלשכה לסיוע משפטי

ג. כמו כן, התנהלות זו מוכרת מאוד לרשויות השיפוטיות – כשאחד הצדדים טוען לחוסר סמכות והוא ממחר להגיש תביעה מקבילה לבית המשפט, ובפרט כאשר מדובר בנושא מזונו הילדים כמו המקרה דנן.

דבר זה מאלץ את בית הדין לבזבז זמן שיפוטי רב כדי לקבוע את נושא הסמכות, כאשר עומס התיקים המוטל על בית הדין הוא רב מאוד. אין שום הצדקה שבית הדין ישקיע זמן כה רב ואנרגיה על טענות חוסר סמכות עקרוניות נטולות טעם קונקרטי מוצדק.

ה'רווח' שייצא לצד הטוען לחוסר סמכות – אם בכלל – הוא מזערי ביותר. בפרט כאשר טענה זו לחוסר סמכות נטענת לעתים קרובות גם בחוסר תום לב, כמו במקרה דנן (וכפי שצוטט לעיל) מתוך שיקולים שאינם באים במטרה לשרת את בעל הדין אלא עמדה עקרונית בלתי לגיטימית.

ד. ראה דבריו של אב"ד הרכב בית דיננו, הדיין (כתוארו אז) הרב שלמה שפירא במקרה מעין זה בבית הדין הרבני נתניה תיק 1–53–1673 (החלטה מיום 13.2.2006):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"בית הדין העיר בעבר מספר פעמים בתיקים אחרים שמדיניות זו אין לה ולא כלום עם טובת הצדדים, וברוב המקרים גורמת נזק רב לשני הצדדים על ידי פיצול הדיונים בפני ערכאות שונות. השיקולים של הלשכה לסיוע משפטי אינם ענייניים ואינם נידונים בכל תיק לגופו, ונובעים ממניעים זרים שאינם ידועים לבית הדין [...]"

לאור המקרים החוזרים ונשנים של הלשכה לסיוע משפטי להפקיע הסמכות החוקית של בית הדין ולאחר שכבר התרענו על מדיניות זו במספר החלטות נראה שיש מקום לחייב את המדינה (האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים) בהוצאות משפט לטובת הנתבע.

על פי סעיף 6 לחוק הסיוע המשפטי, תשל"ב – 1972: "הוצאות ושכר טרחת עורך דין שנפסקו לטובת אדם שניתן לו סיוע משפטי. רואים כאילו נפסקו לטובת אוצר המדינה". אם כך הוא, ניתן ללמוד בדרך של היקש, כי אין מניעה – מבחינה חוקית המדינה – שהוצאות משפט בגין טיעון משפטי שגוי מעיקרו, שהושמע על ידי מי שמונה לייצג מכוח חוק זה. יוטלו גם הן על המדינה."

לכן יש בהחלט מקום לשקול הטלת הוצאות נגד הצד הטוען לחוסר סמכות – במקרים שאין לכך כל הצדקה – בגין בזבוז זמנו השיפוטי של בית הדין והוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין לצד שכנגד.

יסודות סמכות בית הדין ומתי יש מקום לתביעת עצמאית של הקטין?

ה. כאמור אנו עוסקים בהחלטה זו בטענה לחוסר סמכות בנושא מזונות הילדים, אחד מהליכי הטקטיקה להפקעת סמכות בית הדין הרבני במזונות הילדים, היא באמצעות ניצול הרעיון המשפטי של "תביעת מזונות ילדים עצמאית" כביכול.

התחכמות זו היא פסולה מעיקרה וראוי למנוע אותה עוד בראשית דרכה.

כידוע, לא אחת הגדירה הפסיקה תביעות אלו כפיקציה, כאשר התברר שהקטין הוא כה קטין עד שאינו יודע כלל להבין ולהביע את צרכיו, והגשת ההליך ודאי אינה מיוזמתו (ראה ד"ר י' כהן "מעמדו העצמאי של הקטין בדיני משפחה – תהליכים, מגמות ודרכים לאיזון מחודש", משפטים מא (התשע"א), עמוד 255). ראה גם בג"ץ 4407/12 (פלוגי נגד בית הדין הרבני הגדול) – כתב שם השופט י' עמית דברים חדים ונכונים מאוד:

"ההבחנה בין הקטין לבין ההורה המייצג אותו היא לעתים קרובות פיקציה. התביעה הראשונה מוגשת על ידי ההורה בשמו של הקטין, וגם התביעה השנייה מוגשת על ידי ההורה בשמו של הקטין, אך הפעם כתובענה נפרדת בכובע של תביעה עצמאית."

ו. אנו מכירים היטב כי קיימים פסקי דין של בית המשפט העליון אשר עורכים הבחנה בין תביעה שהגישה האם למזונות ילדיה בבית הדין הרבני, שמאובחנת כתביעה להשבת הוצאותיה למזונות הילדים, ובין תביעה שהגישה האם למזונות ילדיה בבית המשפט, שעשויה להיחשב כתביעה עצמאית של הילדים.

ברם פסק הדין שנתן בית המשפט בבג"ץ 4407/12 הנ"ל, ביטל את הגישה הפורמליסטית שנקטה את "המבחן הפרוצדורלי" והעדיף את "המבחן המהותי".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית המשפט הסביר בפסק דינו כי הלכת התביעה העצמאית פותחה בפסיקה בעקבות החשש ממצב בו תיפגע ותאבד טובתו של הקטין במסגרת המאבק המשפטי בין ההורים. ולכן, כדי להגן על ענייניו של הקטין, נדרש בית המשפט לתהות על קנקנו של הסכם הגירושי שכולל את מזונות הקטינים, ולוודא שהוא אכן תואם את טובת הקטין ומגן עליו באופן הראוי.

ז. יתרון נוסף קיים במוסד התביעה העצמאית שהוא למעשה הגנה על אינטרס של האם, לנוכח החשש כי כדי לקבל את הגט, האם תהא נכונה לשלם בטובתם של הקטינים שהיא "מטבע כואבת" באופן של הפחתה משמעותית בסכום הראוי למזונות הילדים במסגרת הסכם גירושין.

מאידך גיסא, הסביר בית המשפט בפסק הדין הנ"ל כי להלכת התביעה העצמאית יש חסרונות לא מבוטלים: פגיעה בעיקרון מעשה בית דין, ריבוי הליכים ועומס על הערכאות וחסרונות נוספים – ראה שם. לאחר דיון מקיף וממזה קבע בית המשפט, כאמור, כי יש לדבוק במבחן המהותי.

ח. יוצא אפוא, כי פסקי הדין של בית המשפט העליון שאבחנו את תביעת מזונות הילדים בבית הדין הרבני כתביעה להשבת הוצאות האם למזונות הילדים, היו שייכים לדוקטרינה שדגלה ב"מבחן הפרוצדורלי" – דוקטרינה שאינה מקובלת כיום.

ט. בפסק דין נוסף שנתן בית המשפט העליון (בג"ץ 6929/10 פלונית נ' ביה"ד הגדול מיום 20.3.2013), בהרכב מורחב של שבעה שופטים, חזר בית המשפט וציין בחוות דעת נפרדות של שלושה משופטי ההרכב – השופטת מרים נאור (המשנה לנשיא כתוארה אז), השופטת ארבל והשופטת חיות, וקבע שאפשר לכרוך את עניין מזונות הילדים בבית הדין הרבני, ונצטט את דבריה של נשיאת בית המשפט העליון (כיום) השופטת מרים נאור:

"אף לבית הדין הרבני נתונה סמכות לדון במזונות ילדים בשני מקרים עיקריים:

ראשית, כאמור לעיל במקרים בהם עניין המזונות נכרך כדין בתביעת הגירושין שהוגשה לבית הדין (סעיף 3 לחוק השיפוט. לתנאי הכריכה ראו: בג"ץ 8497/00 [...])

במקרה שכזה סמכותו של בית הדין לדון במזונות הילדים היא כאמור סמכות ייחודית מקורית, המוציאה את סמכותם של בתי המשפט לענייני משפחה.

שנית, נתונה לבית הדין הרבני סמכות לדון במזונות הילדים במקרים בהם הוסכם כך בין הצדדים (סעיף 9 לחוק השיפוט). זוהי סמכות מכוח הסכמה, והיא סמכות מקבילה באופייה, שהרי הסמכות נתונה בעניין זה לבית המשפט לענייני משפחה, אולם הצדדים בחרו להקנותה לבית הדין."

י. צירוף שני פסקי דין אלו של בית המשפט העליון – בג"ץ 4407/12 ובג"ץ 6929/10 – מלמד כי יש להחיל את המבחן המהותי גם על כריכת מזונות ילדים בתביעת הגירושין, ואין לאפשר לדלג מערכאה לערכאה בטענות בלתי ראויות, ואף לא בתואנות שווא של "תביעה עצמאית" כביכול של הקטינים. וראה עוד בעניין זה החלטת בית הדין הרבני חיפה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1066696/8 (מיום 27.6.2016) והחלטת בית הדין הרבני חיפה תיק 1048776/4 (מיום 25.11.2015).

יא. נוסף על כל האמור, חשוב לא פחות לציין כי יש לערוך **הבחנה בין מצב שנערך בו הסכם בין ההורים בלא שעניינם של הילדים נבחן באופן עצמאי ויסודי לגופו של עניין, ובין מצב שעניין הילדים נכרך בתביעת הגירושין:**

כאשר עניין הילדים נכרך בתביעת הגירושין, אי אפשר לקבוע מראש ועוד בטרם התקיים דיון בפני בית הדין לגופו של עניין, ואפילו במזונות זמניים, שעניינם של הקטינים לא יזכה בבית הדין לתשומת לב ובחינה ראויה.

אף אם בית המשפט היה קובע מזונות זמניים, אין בכך לעקור את סמכות בית הדין שנרכשה כאמור מכוח סעיף 3 לחוק השיפוט, מאחר שמזונות זמניים הם רק סעד זמני.

יב. מעניין לציין גישה זהה שנקט בית המשפט לענייני משפחה בחיפה בפסק דין (השופט אלה מירז בתמ"ש 13-07-4191). בית המשפט דן באותו נושא בעקבות הגישה החדשנית שבאה לידי ביטוי בפסיקתו של בית המשפט העליון הנ"ל בסוגיית כריכת מזונות קטין בתביעת גירושין.

ואלו הם דבריו של בית המשפט:

“האם ניתן לכרוך תביעה למזונות ילדים בתביעת גירושין?

בבג"ץ 6929/10 פלונית נ' ביה"ד הגדול, נאמרה אמירה ברורה בדבר האפשרות לכרוך תביעת מזונות ילדים לתביעת הגירושין [...] קביעה זאת שינתה הלכה ידועה שנקבעה בפסיקה מקדמא דנא לפיה מזונות קטין אינם ניתנים לכריכה בתביעת הגירושין – ראה בר"ע 120/69 שרגאי נ' שרגאי [...]

האם אין יכול קטין לאיין תביעה כזאת בתביעה עצמאית שתוגש בסמוך לתביעה הכרוכה ותשלול את האפשרות לדון בתביעת מזונות הכרוכה?

לאור המבחן המהותי שנקבע בבג"ץ 4407/12 (פלוני נ' ביה"ד הרבני הגדול, מיום 7/2/13) התשובה הינה שלילית, ובית הדין הרבני יוכל למצות את ההליך שבפניו בתביעת המזונות עד תום.”

סיכום העולה מן האמור

הגיעה העת להפסיק את המגמה הבלתי נסבלת של הסיוע המשפטי, המאלצת לעתים קרובות את בית הדין להצדיק את סמכותו השיפוטית. בית הדין כבר פנה ללשכה המשפטית שבהנהלת בתי הדין לפעול מול הגורמים האחראים.

לאור האמור לעיל, מחליט בית הדין כדלהלן:

(א) מקום הסמכות לדון בנושא מזונות הילדים הוא בבית הדין הרבני.

(ב) בית הדין מחייב את הנתבעת בתשלום הוצאות בגין בזבוז זמן שיפוטי של בית הדין בסך אלפיים ש"ח לטובת אוצר המדינה, וכן מחייב את הסיוע המשפטי הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין בסך אלף וחמש מאות ש"ח לטובת התובע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג) על המזכירות להעביר החלטה זו למרכז לגביית קנסות והוצאות שעל יד משרד המשפטים לצורך גביית התשלום.

ד) בית הדין קובע כמזונות זמניים לקטינה כי על האב לשלם לידי האם סך אלף ושלוש מאות ש"ח לחודש.

ה) תשלום המזונות הנ"ל יחל מתאריך כ"ב בשבט תשע"ו (1.2.2016).

הרב אברהם מייזלס

אני מצטרף למסקנות ההחלטה.

בהחלטתי משנת 2006 שהוזכרה בגוף ההחלטה לעיל, ובהחלטות נוספות שנתתי לפני ואחרי החלטה זו, שקלתי אם לחייב בהוצאות את הלשכה לסיוע משפטי, מאחר שהוצאות אלו ייגבו בסופו של דבר ממשלם המיסים.

בהחלטות אלו התרעתי על הדרך הלא-ראויה שנוקטת הלשכה לסיוע משפטי – מדיניות זו ממשיכה להינקט על ידי הלשכה לסיוע משפטי – דבר הגורם נזק לצדדים, לפעמים משבש הליכי משפט, לפעמים גורם הפקעת סמכות שלא כדין, ופעמים לא מעטות גורם לעיגון או לעיגון זמני לאחד מהצדדים או לשניהם.

בית הדין רואה באופן חמור התנהגותה של הלשכה לסיוע משפטי, שטובת האישה אינה עומדת לנגד עיניה ומה שמוכיל אותה היא אג'נדה שלכאורה דואגת לצרכי האישה, אך בפועל מקדשת קרב משפטי בדברים שאולי יועילו לאישה לעתים רחוקות, אך ברוב המקרים יגרמו לאישה נזק נפשי ולפעמים גם כלכלי.

לפיכך, לדעתי, מלבד האמור בהחלטתו של הגר"א מייזלס, יש לנקוט מדיניות חדשה במקרים שבהם הלשכה לסיוע משפטי מונעת ייצוג באופן שנראה לנו מזיק לטיפול בתיק, ובעיקר פוגע במטרות שלשמם הקימה מדינת ישראל את הלשכה לסיוע משפטי.

במקרים כגון אלו, בית הדין יזמין את הממונה האחראי לחלוקת תיקים לעורכי הדין מטעם הלשכה לסיוע משפטי – במקרים רבים הצהירו עורכי הדין בפנינו שלמרות דעתם, שהתיק יתנהל בבית הדין בצורה יעילה יותר, אין באפשרותם להביע את דעתם, מחשש שבעתיד לא יימסרו להם תיקים לטיפול, ובמקרים רבים הדבר פוגע בפרנסתם של עורכי הדין – כדי שיתן נימוק פרטני להחלטתו למנוע מהמבקש סיוע משפטי אם ימשיך ההליכים בפני בית הדין.

בית הדין יודיע בהזמנה זו שבית הדין ישקול הטלת הוצאות לדוגמה, אישיות, על הממונה, וזאת – אם יתברר לו שהממונה הנ"ל נקט שימוש לרעה בסמכויות שהקנתה לו מדינת ישראל.

בית הדין כבר קרא במקרים דומים למנכ"ל בתי הדין וללשכה המשפטית בהנהלת בתי הדין לפעול בדרך המנהלית כדי למנוע ולצמצם ההתנהלות הלא ראויה של הלשכה לסיוע משפטי במשרד המשפטים.

בית הדין מורה למזכירות להעביר החלטה זו למנכ"ל בתי הדין כדי שייזום פגישה עם האחראים במשרד המשפטים כדי למנוע מעוות זה.

מכיוון שהצדדים מחכים להחלטה בעניין קביעת הסמכות, בית הדין יבחן הצעתי במקרים אחרים בעתיד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב שלמה שפירא – אב"ד

מצטרף למסקנות.

הרב אריה אוריאל

החלטה

לאור האמור לעיל, מחליט בית הדין כדלהלן:

- (א) הסמכות לדון בנושא מזונות הילדים היא בבית הדין הרבני.
 - (ב) בית הדין מחייב את הנתבעת בהוצאות תשלום בגין בזבוז זמן שיפוטי של בית הדין בסך אלפיים ש"ח לטובת אוצר המדינה, וכן מחייב את הסיוע המשפטי הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין בסך אלף וחמש מאות ש"ח לטובת התובע.
 - (ג) על המזכירות להעביר החלטה זו למרכז לגביית קנסות והוצאות שעל יד משרד המשפטים לצורך גביית התשלום.
 - (ד) בית הדין קובע כמזונות זמניים לקטינה, כי על האב לשלם לידי האם סך אלף ושלוש מאות ש"ח לחודש.
 - (ה) תשלום המזונות הנ"ל יחל בתאריך כ"ב בשבט תשע"ו (1.2.2016).
 - (ו) בית הדין מורה למזכירות להעביר החלטה זו למנכ"ל בתי הדין.
 - (ז) אפשר לפרסם החלטה זו לאחר השמטת הפרטים המזהים.
- ניתן ביום א' באלול תשע"ו (4.9.2016).

הרב אריה אוריאל

הרב אברהם מייזלס

הרב שלמה שפירא – אב"ד